

GEOGRAFIJA-proučuje narav. in družb. pojave, ki v medsebojnem prepletanju oblikujejo in spreminjajo zemeljsko površje oz. posamez. dele zemeljskega površja
lito, atmo, pedo, hidro, bio, antropo(sfera)
GEOG. ELEM.-relief vodov. prst. klima, rastlinst., živalst., prebivalst. naselj. gosp.
DELITEV: splošna-regionalna
splošna: fizična (matematična, geomorfo., klimatogeo, hidrogeo, pedogeo, fitogeo, zoogeogr. družbena: demogeo, ekonomoska, geog. naselij, politična geo.
ENDOGENE: vulkanizem, potresi, gubanja
EKSOGENE: prep., denud., erozija, akumulacija, skorja, plašč, jedro
granitna plast(sial)kont. bazaltna(sima)oceana.
zemljina skorja-mohoričičeva navez.MOHO-pl.
potres. valovi močno spremenijo hitrost
jedro(nife) do 6400km, plašč do 2900km
T in P z globino naraščata, jedro je 2x gost. od pl.
3 OVOJI: litosfera, astenosfera, plast pod asten.
LITOSFERA: skorja in zg. del plašča, trdna, lit. pl.
lit. plošče so različno velike, se premikajo 15-200km
TEORIJA O TEKT. PL. 1912 Alfred Wegener, pangea začne razpadati pred 200 mil. let
podobna geološka sestava, sistem srednjeoc. hrbtov
LIT. PLOŠČE: šest velikih in vsaj 9 manjših, tihoceanska, severnoameriška, južnoameriška, evrazijska, afriška, indoavstalska, filipinska, karibska, Nazca, Kokos, Grško-turška, Arabska, Iranska, Antark.
kontinentalne in ocean., globokomorski jarki, kroženje kovin in kamnin – razpad radioakt. elementov
STIKI: razmikanje (ISL), subdukcija o in k (evraz-tihooc-JAP), sub. k in k (ind-evraz-HIMAL), druga ob d. (Sv.Andrej v Kaliforniji)
konstruktivni, destruktivni, konzervativni
na stikih so potresi in vulkani, močno tekt. delovanje
VROČE TOČKE: trajno, vroče, relat. majhno žarišče iz njih prodira lava (npr. Havajski otoki), Yellowstone pod oceani-otoki, pod kontinenti: gejzirji, naravn. vrelci, ...
DVA LOKA MLAD. NAG. GOR. –Kordeljere v J in S. Am. in vrsta otočij ob V obalah Azije – Japonsko, Filipini - Atlas-Alpe-Dinarsko goro-Kavkaz-Himalaja
TEKT. NEAKT. OBM. – ščiti (Kanadski, Gvajanski, Baltski, Brazilski, Afriški, Indijski, Avstralski) in plošče (Ruska, Arabska, Sibirska)
ZGRADBA VULKANA (mag. ognjišče, stranski kanali, prah in plini, krater, neaktivni vulkan, glavni kanal, pepel, gejzirji), - kislo jezero (žveplo), plovec
IZBRUH ALI ERUPCIJA – lava (1200-1300°C), bombe in kamnine, pepel. prah, plin, eksplozija bazaltna-hitro tekoča (v.točke, m.dno), počasna(kont.) Stromboli, Vezuv, Etna, Teide, St. Helens)
KALDERA- vulkanska vdolbina, ko eksp. raznese stožec
POSTVUL. POJ. – fumarole (vroča para prihaja skozi

razpoke na ugaslem vulkanu), solfatare (žveplovi plini, ki uhajajo skozi razpoke), gejzirji, mofete
GUBANJA antiklinala(^) sinklinala(u), -orogeneze
razamljanje-kamnine so toge in se ne gubajo, pritiski so neenakomerni ali iz različnih smeri (čoki^, kotline u)
ALPIDSKA-vsa mladonagubana gorstva (tudi Alpe)

POTRESI nenadna in pogosto silovita tresenja Zem. pov.
epicenter: na površini nad žariščem-središčem potresa
hipocenter: točka-žarišče iz kjer izhaja (najmoč. sunki)
šibki-jamski podori ipd., 'pravi'-tektonskega izvora
SEIZMIČNI VALOVI (primarni ali longitudinalni, sekundarni ali transverzalni, površinski)

MERJENJE – sezmogram-sezmograf-seizmolog
RICHTERJEVA lest. – magnituda (količina sproščene E)
9 stopenj, vsaka pomeni 32 večjo magnitudo kot prejšnja
EVROPSKA MAKROSEIZMIČNA LESTVICA (EMS)
12 stopenj – intenziteta (vpliv potresov na ljudi, okolje)
lažje poškodbe šele po 5. stopnji.

VPLIV-požari zaradi razpokanih cevi, epidemije bolezni
lahko se zavarujemo z gradnjo, zapuščenje pritličnih stavb, umik pod vratne podboje ipd.

GEOLOŠKE DOBE:

PREDKAMBRIJ 4,6miljard let do 1. fos. in življ. v morju
ohranili so se zametki celin – ščiti in plošče

PALEOZOIK: kambrij, ordovicij, silur, devon, karbon, perm
razcvetelo življenje v morju, se razvilo tudi na kopnem
kontinenti v PANGEO, na koncu začela razpadati, črn premog,
kaledonska v starejšem in hercinska v mlajšem paleozoiku
(kal.-Skandinavsko gorstvo; herc.- sredogovja v sr. in z. Evr.)

MEZOZOIK(srednji): trias, jura, kreda --- dinozavri,
Pangea razpada naprej, TETIS(sedimenti), alpidiska or.

KENOZOIK(novi z. vek): terciar(paleogen in neogen), kvartar
Alpidiska or. na svojem višku, razporeditev kont. podoben zdaj
→KVARTAR(2 milj. – danes): pleistocen (led-medled.dobe),
holocen(geološka sed.-zadnj.10000let) – prvič se pojavi človek

KAMNINA je skupek mineralov, ki sestavlja zem. skorjo,
vsaka je sestavljena iz mineralov in rudnin

kem. sest: karbonatne (mineral kalcita CaCO_3) VODA!!!!
in silikatne (mineral kremen SiO_2) odporne!!!!

odporne-neodporne, vodoprepustne-neprepustne(npr.Kras)

MAGMATSKE(ohlajanje magme), globočnine-granit(Pohorje)
predornine(vulk. izbruhi, ocean. hrbti –bazalt)

globočnine na dan pridejo z erozijo in tekton. procesi
v Sloveniji: tonalit oz. GRANODIORIT na Pohorju (poh. granit)

predornine(ne vidimo mineralov), globočnine(vidimo minerale)
SEDIMENTNE KAMNINE(usedanje na več načinov)

-mehanske(nesprijete-prod,grušč,pesek, glina

sprijete-konglomerat, breča, peščenjak, glinavec)

fliš: menjava plasti različnih kamnin peščenjaka, laporja(Primor.)

-kemične: morja ali slana jezera-kamena sol, apnen., dolomit

-biokemične: nekdanji org. v morju: apnenci s fosili, koralni ap.,
nafta, premog(-pooglenelo rastl.-črni, rjavi, lignit)

METAMORFNE iz mag. ali sed., metamorfoza zaradi
visokega P ali T, apnenec-marmor, granit-gnajs

ZUNANJI PREOBLIKOVALNI PROCESI

zaradi sonca: segrevanje-ohlajanje, vodno kroženje,
raztezanje-krčenje kamnin, vetrovi(pritisk)
sila gravitacije: plazovi itd.

PREPEREVANJE: mehanično, kemično in biološko

-mehanično: kamnine razpadajo v manjše delce zaradi
temperaturnih razlik, delovanje zmrzali

-kemično: različni kemični procesi, raztapljanje kamnin
(raztapljanje apnenca-korozija- ali kisel dež)

najpogostejše v vlažni tropski klimi, zaradi obilo padavin

-biološko: razpadanje kamnin zaradi rastlin ali njih. izločkov
(alge, bakterije, mahovi-kislina; korenine)

DENUDACIJA ploskovno odnašanje preperine zaradi padavin

EROZIJA dolbenje, vrezovanje v površje

AKUMULACIJA odlaganje, kopičenje gradiva na zem. površju

PREOBLIK. PROCESI NA POBOČJIH

PODOR-kamnit material-večji deli pobočja se odlomijo; hitro

(gorski svet-Italija, Avstrija, Karavnke, Jul. Al., K-S Alpe)

PLAZOVI-sipek material (glina, pesek); počasi

USADI-plazenje manjših delov preperine (majhni plazovi)

SOLIFLUKCIJA- počasno polzenje vrhne plasti preperine

v polarnih območjih (pijani gozdovi, permafrost-zamrz. tla)

EROZIJA PRSTI- badland- pokrajina z glob. in gost. er. žlebovi

VRSTE RELIEFNIH OBLIK

REČNI-FLUVIALNI RELIEF- polarna območja,

puščave (ni rek)

rečno delovanje: erozijske oblike(zg.tok), akumul.

oblike(sr, sp. tok) tri faze: erozija (vrez. in

odnaš. – bočna, globinska), transport, akumulacija

podolžni profil reke je krivulja, s katero prikažemo

rečni strmec od izvira do izliva

-zg tok. globinska erozija, velik strmec, ozke in globoke doline,
soteska ali dever, vintgar (Blejski, Iški), Korita (Koritnica, Mlina.),

kanjon (zelo glob. dolina velikih dimenzij – Kolorado v ZDA)

brzice so mesta, kjer voda skeče čez kamne in skale

slap: reka pade čez navpične stopnje (vintgar mali u, soteska V)

-sr tok. okljuki ali meandri(r. ovinki), dolina z ravnim dnom(U),

vršaj (Iška na Lj. Barju), rečne terase(ježa, terasa, tavnica)-

ledene in medledene dobe

-sp. tok. najmanjši strmec, mrtvi meandri ali mrtvice,

delta (Nil, Misisipi), izgonska struga (Huang He)

posebne oblike dolin: prodorna (Savinja skozi Posavsko hrib.)

vadi (široka suha struga v pušč. svetu, z vodo nap. le v času dežja)

KRAŠKI RELIEF – Kras: apeninčasta planota in regija v JZ Slo,

kras-oblika površja s kraškimi pojavi, 50% slo pokriva kraš. ozem.

nastane na apnencu in drugih karb. kamn pod vplivom vode, ki razt.

voda pronica skozi razpoke v notranjost in ne teče po površju

-vrtača (lijakasta globel), uvala (večja kot vrtača, manjša od polja),

udornica(strop jame se podre, navp. stene, globina), kraško polje

(nastane na neprep. matični podl., kraški izviri, ponori, Ribniško

polje, Logaško polje), slepa dolina (ko reka iz nepr na prep.),

suha dolina (Čepovanska dolina, ostanek nekdanje rečne doline)

žlebič<škraplja (zarez)

-podzemeljski kraški pojavi: brezna (Kanin, globoka, navpična),

požiralniki(kraj, kjer voda ponika v kraško podzemlje)

kraške jame(Postojnska – so nastale zaradi podz. delovanja rek,

ločimo vodne in suhe jame)